

Αναγνώριση των δευτερευουσών
προτάσεων Α΄ και Β΄ τεύχους

Λατινικά Γ΄ τάξης

Κ. Δέδε, φιλόλογος του ΓΕΛ Λ. Αιδηψού

Απαραιτήτως αναφέρουμε: είδος, συντακτικό ρόλο, εισαγωγή, εκφορά (έγκλιση, χρόνο και ποια χρονική βαθμίδα δηλώνει).

ΒΟΥΛΗΤΙΚΕΣ: δευτερεύουσα ουσιαστική βουλητική πρόταση ως Υ/Α/επεξήγηση στο... Εισάγεται με τον βουλητικό σύνδεσμο *ut*, γιατί είναι καταφατική / *ne*, γιατί είναι αρνητική. Εκφέρεται με Υποτακτική, όπως όλες οι βουλητικές, γιατί το περιεχόμενό τους είναι απλώς επιθυμητό, χρόνου Ενεστώτα, γιατί εξαρτάται από ρήμα αρκτικού χρόνου (γράφουμε το συγκεκριμένο ρήμα) / Παρατατικού,» » » » ιστορικού » (» » »), (ιδιόμορφη ακολουθία, συγχρονισμός κύριας και δευτερ. πρότασης, δηλ. η βούληση είναι ιδωμένη τη στιγμή που εμφανίζεται στο μυαλό του ομιλητή και όχι τη στιγμή της πιθανής πραγματοποίησής της) και δηλώνει το σύγχρονο στο παρόν/ παρελθόν[σχ. βιβλ. σελ.143]

(με την ιδιόμορφη ακολουθία δηλώνεται πάντα σύγχρονο ή στο παρόν, από αρκτικό, ή στο παρελθόν, από ιστορικό).

ΠΛΑΓΙΕΣ ΕΡΩΤΗΜΑΤΙΚΕΣ: δευτερ. ουσιαστική πλ. ερωτημ. πρόταση μερικής/ ολικής άγνοιας ως Υ/Α/επεξήγηση στο... Εισάγεται με την ερωτημ. αντωνυμία/επίρρημα/μόριο... Εκφέρεται με Υποτακτική, όπως όλες οι πλάγιες ερωτημ. προτάσεις, γιατί η εξάρτηση δίνει υποκειμενικό χαρακτήρα στο περιεχόμενό της, χρόνου...γιατί εξαρτάται από...και δηλώνει το...[σχ. βιβλ. σελ. 139]

ΧΡΟΝΙΚΕΣ: δευτερ. χρονική πρόταση ως επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο...
α) Εισάγεται με τον **επαναληπτικό cum**, εκφέρεται με Οριστική, γιατί δηλώνει κάτι το πραγματικό, χρόνου..., γιατί αναφέρεται στο παρόν/ παρελθόν σε σχέση με το ρήμα εξάρτησης.
β) Εισάγεται με τον **ιστορικό/διηγηματικό cum**, ο οποίος χρησιμοποιείται για διηγήσεις του παρελθόντος. Εκφέρεται με Υποτακτική, γιατί ο ιστορικός *cum* φανερώνει/ υπογραμμίζει τη βαθύτερη σχέση αιτίου και αιτιατού ανάμεσα στην κύρια και τη δευτερεύουσα πρόταση, χρόνου...,γιατί εξαρτάται από...και δηλώνει το...Είναι φανερός ο ρόλος του υποκειμενικού στοιχείου στην Υποτακτική. [σχ. βιβλ. σελ.31]

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΕΣ

α) δευτερ. **επιρρηματική συμπερασματική πρόταση** ως επιρρημ. προσδιορισμός του συμπεράσματος στο... Εισάγεται με τον συμπερ. σύνδεσμο *ut / ut nihil*, γιατί είναι καταφατική/ αρνητική. Εκφέρεται με Υποτακτική, όπως όλες οι συμπερασματικές, γιατί στη λατινική το συμπέρασμα/αποτέλεσμα θεωρείται πάντα μια υποκειμενική κατάσταση, χρόνου Ενεστώτα / Παρατατικού, γιατί εξαρτάται από αρκτικό/ιστορικό (ιδιόμορφη ακολουθία) και δηλώνει το σύγχρονο στο... Στην κύρια πρόταση υπάρχει το *ita/sic/tam/talis/tantus*, κλπ. [σχ. βιβλ. σελ. 101]

β) δευτερ. **ουσιαστική συμπερασματική πρόταση** ως Υ/Α/επεξήγηση στο... Εισάγεται με τον συμπερ. σύνδεσμο *ut/ ut neuter*, γιατί είναι καταφατική/αρνητική. Εκφέρεται...(όπως η προηγούμενη). [σχ. βιβλ. σελ. 148]

ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΕΣ ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΕΣ (μόνο στο κείμενο 24): ως Α στη μετοχή *indignatus* (ρήμα ψυχικού πάθους). Εισάγεται με τον αιτιολογικό σύνδεσμο *quod*, εκφέρεται με

Οριστική, γιατί δηλώνει αντικειμενική αιτιολογία, χρόνου..., γιατί αναφέρεται στο παρόν/ παρελθόν.[σχ. βιβλ. σελ. 31-32]

ENANTIΩΜΑΤΙΚΕΣ: δευτερ. εναντιωματική πρόταση ως επιρρημ. προσδιορισμός της εναντίωσης στο...Εισάγεται με τον εναντιωματικό σύνδεσμο *etsi*. Εκφέρεται με Οριστική, γιατί εκφράζει μια πραγματική κατάσταση παρά την οποία ισχύει το περιεχόμενο της κύριας πρότασης, χρόνου..., γιατί αναφέρεται στο παρόν/παρελθόν. [σχ. βιβλ. σελ. 116]

Πάντα πρέπει να αναφέρουμε το ρήμα από το οποίο εξαρτάται η πρόταση.

Με **ιδιόμορφη ακολουθία** [σχ. βιβλ. σελ. 155] (με Υποτακτική Ενεστώτα από αρκτικό και με Υποτακτική Παρατατικού από ιστορικό) εκφέρονται οι εξής προτάσεις:
βουλητικές
τελικές
συμπερασματικές, ουσιαστικές και επιρρηματικές
ενδοιαστικές
προτάσεις του *quominus* και του *quin*

Προτάσεις που εισάγονται με το *ut*

ut + Οριστική

- 1.(κάποιες) χρονικές
- 2.απλές παραβολικές

ut + Υποτακτική

- 1.τελικές καταφατικές
- 2.συμπερασματικές (ουσιαστικές κ' επιρρηματικές) καταφατικές
- 3.βουλητικές καταφατικές

Ο σύνδεσμος *cum*

Χρονικός

α) + Υποτακτική: *cum* ιστορικός-διηγηματικός. Πάντα για διηγήσεις του παρελθόντος.

↓

Παρατατικού (σύγχρονο)
Υπερσυντελικού (προτερόχρονο)

β) + Οριστική

i. καθαρά χρονικός *cum*: δηλώνεται μόνο ο χρόνος [= πότε έγινε κάτι] (κείμε.43, 44)

ii. *cum* επαναληπτικός

+ ενεστώτα/ παρακείμενο (παρόν, μέλλον)

+ παρατάτικό/ υπερσυντέλικο (παρελθόν) (κείμε. 23, 29)

iii. *cum* αντίστροφος: δηλώνει αιφνίδιο γεγονός. Μόνο στο κείμενο 14, όπου δηλώνει το υστερόχρονο στο παρελθόν.

+ παρακείμενο, συχνά με το επίρρημα *repente*. Στην κύρια πρόταση (σε παρατατικό ή υπερσυντέλικο) υπάρχει το επίρρημα *vix*.

Αιτιολογικός + Υποτακτική: η αιτιολογία εμφανίζεται ως αποτέλεσμα εσωτερικής λογικής διεργασίας. (κείμε. 34, 35), κανονική ακολουθία

ΠΑΡΑΒΟΛΙΚΕΣ [σχολ. βιβλίο σελ. 119-120]:

1) δευτερ. **απλή παραβολική** πρόταση ως β' όρος σύγκρισης, με α' όρο την πρόταση εξάρτησης και συγκεκριμένα αποτελεί επιρρηματικό προσδιορισμό του τρόπου στην κύρια. Εισάγεται με το παραβολικό επίρρημα *ut* (=όπως). Εκφέρεται με Οριστική, γιατί η σύγκριση αφορά δύο πράξεις που είναι (ή θεωρούνται ως) αντικειμενική πραγματικότητα, χρόνου..., γιατί αναφέρεται στο παρόν / παρελθόν. Στην κύρια πρόταση υπάρχει το *ita* (π.χ. κειμ. 27).

Στο κείμενο 29 έχουμε απλή παραβολική που εισάγεται με το *quantum*, αναφέρεται στο *tanti* της κύριας πρότασης. Εκφέρεται όπως η προηγούμενη.

2) δευτερ. **υποθετική παραβολική*** πρόταση, ως β' όρος σύγκρισης στο περιεχόμενο της κύριας. Εισάγεται με τον παραβολικό σύνδεσμο *velut si/ tamquam/ quasi/ proinde quasi* (= σαν να). Εκφέρεται με Υποτακτική, γιατί η σύγκριση αφορά δύο υποθετικές καταστάσεις, χρόνου..., γιατί εξαρτάται από το ρήμα... που είναι αρκτικού/ιστορικού χρόνου και δηλώνει...(κανονική ακολουθία) (π.χ. κειμ. 41).

ΤΕΛΙΚΕΣ [σχολ. βιβλίο σελ. 96]: δευτερ. επιρρηματική πρόταση, ως επιρρ. προσδ. του σκοπού στο ρήμα της πρότασης εξάρτησης. Εισάγεται με τον τελικό σύνδεσμο *ut* (οι καταφατικές) /*ne* (οι αρνητικές) /*quo(όταν ακολουθεί συγκριτικός βαθμός επιθέτου ή επιρρήματος)*. Εκφέρονται με πάντα με Υποτακτική, γιατί ο σκοπός στα Λατινικά θεωρείται υποκειμενική κατάσταση, ενεστώτα από αρκτικό/ παρατατικού από ιστορικό (ιδιόμορφη ακολουθία των χρόνων, συγχρονισμός κύριας και δευτερ. πρότασης, δηλ. ο σκοπός είναι ιδωμένος τη στιγμή που εμφανίζεται στο μυαλό του αφηγητή και όχι τη στιγμή της πιθανής πραγματοποίησής του) και δηλώνει το σύγχρονο στο παρόν/ παρελθόν).

ΠΑΡΑΧΩΡΗΤΙΚΕΣ* [σχολ. βιβλ. σελ. 117]: δευτερ. επιρρηματική πρόταση, ως επιρρ. προσδ. της παραχώρησης στο περιεχόμενο της πρότασης εξάρτησης. Εισάγεται με τον παραχωρητικό σύνδεσμο *etsi/licet*. Εκφέρεται με Υποτακτική, γιατί εκφράζει μια υποθετική κατάσταση που, κι αν ακόμα δεχτούμε ότι αληθεύει, δεν αναιρεί το περιεχόμενο της πρότασης εξάρτησης, χρόνου..., γιατί εξαρτάται από... και δηλώνει...(κανονική ακολουθία)

Στο κείμενο 43: *quamvis... pervenerat*: εισάγεται με τον παραχωρ. σύνδεσμο *quamvis*, γιατί ακολουθούν επίθετα (*infesto, minaci*). Εκφέρεται με Οριστική, παρά τον κανόνα, (μετακλασική σύνταξη) κατ' αναλογία προς τον εναντιωματικό σύνδεσμο *quamquam* και το περιεχόμενό της παρουσιάζεται ως πραγματικό, χρόνου Υπερσυντ., γιατί αναφέρεται στο παρελθόν.

ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΕΣ [σχολ. βιβλ. σελ. 90]: δευτ. επιρρ. πρόταση ως προσδ. της αιτίας στο περιεχόμενο της πρότασης...

1. Εισάγεται με τον αιτιολ. σύνδεσμο *quod/quia/quoniam*. **Εκφέρεται:** α) με Οριστική, γιατί η αιτιολογία είναι αντικειμενικά αποδεκτή, χρόνου..., γιατί αναφέρεται στο παρόν/παρελθόν. β) με Υποτακτική, γιατί η αιτιολογία είναι υποθετική ή υποκειμενική, χρόνου ... (κανονική ακολουθία). 2. Εισάγεται με τον αιτιολογικό σύνδεσμο *cum*. Εκφέρεται με Υποτακτική, γιατί η αιτιολογία είναι το αποτέλεσμα μιας εσωτερικής λογικής διεργασίας, χρόνου... (κανονική ακολουθία).

ΧΡΟΝΙΚΕΣ: όπως ακριβώς τις έχει το σχολ. βιβλίο, σελ. 105-106

ΕΝΔΟΙΑΣΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ* [σχ. βιβλ. σελ.154] [μόνο μία στο κείμεν. 47]: δευτ. ουσιαστική πρόταση, ως A στο non times. Εισάγεται με το ne, γιατί εκφράζει φόβο μήπως γίνει κάτι. Εκφέρεται με Υποτακτική, γιατί το περιεχόμενό της αφορά κάτι το ενδεχόμενο ή πιθανό, χρόνου... (Ιδιόμορφη ακολουθία...δηλ. ο φόβος είναι ιδωμένος τη στιγμή που εμφανίζεται στο μυαλό του ομιλητή και όχι τη στιγμή της πιθανής πραγματοποίησής του) και δηλώνει το σύγχρονο στο...

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ quominus και του quin* [σχ. βιβλ. σελ.154] [μόνο δύο στο κείμεν. 47]: δευτ. ουσιαστική πρόταση του quominus/ quin ως A στο ρήμα...Εισάγεται με το σύνδεσμο quominus, γιατί το Ρήμα εξάρτησης είναι καταφατικό / quin, γιατί το Ρήμα εξάρτησης είναι αρνητικό. Εκφέρεται με Υποτακτική, επειδή το περιεχόμενό της εκφράζει την πρόθεση του Υποκειμένου του ρήματος της κύριας πρότασης, χρόνου... (ιδιόμορφη ακολουθία) και δηλώνει το σύγχρονο στο...

*Τα παρακάτω είδη δευτερευουσών προτάσεων από το σχολικό έτος 2015-16 είναι **εκτός ύλης**: ενδοιαστικές, προτάσεις του quominus και του quin, υποθετικές παραβολικές, παραχωρητικές.

Κ. ΔΕΔΕ, ΦΙΛΟΛΟΓΟΣ ΤΕΛ. Λ. ΑΙΔΗΠΟΥ